

41.

**ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Θ. ΣΤΑΘΗ,
ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΤΟΥ**

Τη 10η Δεκεμβρίου 2001 έγινε στη Μεγάλη Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών εκδήλωση προς τιμήν του καθηγητή του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γρηγορίου Θ. Στάθη, με αφορμή τα τριάντα χρόνια της επιστημονικής και καλλιτεχνικής προσφοράς του.

Η τελετή άρχισε με την προσφώνηση του Πρυτάνη κ. Γεωργίου Δ. Μπαμπινιώτη.

Ακολούθησε ευλογητική προσλαλιά του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστοδούλου, ενώ ανεγνώσθη και μήνυμα του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου.

Την κεντρική ομιλία εκφώνησε ο Λέκτορας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διαχειριστής της αστικής μη κερδοσκοπικής Εταιρείας «Ανατολής το Περιήχημα» κ. Αχιλλέας Γ. Χαλδαιάκης, ο οποίος και επέδωσε τιμητικό τόμο και ψηφιακό δίσκο προς τον καθηγητή κ. Γρηγόριο Θ. Στάθη.

Τέλος, ακολούθησε αντιφώνηση-χαιρετισμός από τον τιμώμενο καθηγητή κ. Γρηγόριο Θ. Στάθη.

Ο χορός ψαλτών «Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης», υπε τη χορηγία του Λέκτορα του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Αχιλλέα Γ. Χαλδαιάκη, στελεχωμένος ειδικά για την περίπτωση από μαθητές (μέλη ΔΕΠ, διδάκτορες, υποψηφίους διδάκτορες, φοιτητές) του τιμωμένου καθηγητή, έψαλε μελοποιήματα του Γρηγορίου Θ. Στάθη.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ
Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ

*Μακαριώτατε,
Κύριοι Συγκλητικοί,
Κύριοι Συνάδελφοι,
Φίλε κύριε Καθηγητά,
Κυρίες και Κύριοι,*

Η εόρτια αυτή σύναξη απόψε, εδώ στη λαμπρή Μεγάλη Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου μας, που είναι ο αρμοδιότερος χώρος για να τιμηθεί ένας πανεπιστημιακός διδάσκαλος, είναι αφιερωμένη, ακριβώς, προς τιμήν ενός διαπρεπούς μέλους της Πανεπιστημιακής Κοινότητας, του συναδέλφου καθηγητή κ. Γρηγορίου Στάθη, που έχει τιμήσει την επιστήμη του και έχει προσφέρει πολλά στον τόπο μας.

Όταν τιμώνται καθηγητές του Πανεπιστημίου τιμάται το ίδιο το Πανεπιστήμιο, γι' αυτό με μεγάλη χαρά είμαστε εδώ παρόντες απόψε, σε μια ιδιαίτερη εκδήλωση, σημαντική για το περιεχόμενό της. Σημαντική, γιατί εστιάζεται σε ένα τόμο, που θα μοιραστεί σε λίγο, και που αποτελεί μια πραγματική συμβολή του τιμωμένου στην επιστήμη, στην Ψαλτική, στην εκκλησιαστική μουσική. Ο συναδέλφος κ. Στάθης, το τιμώμενο απόψε πρόσωπο, έχει προσφέρει στον ελληνικό χώρο, στην ελληνική παράδοση, πολλά: μέσα από την καλλιέργεια της εκκλησιαστικής μουσικής, μέσα από την καλλιέργεια της Ψαλτικής Τέχνης, μέσα από τα θεωρητικά της Βυζαντινής Μουσικολογίας.

Μιλάμε για «συνέχεια» σε αυτόν τον τόπο, αλλά δεν μπορούμε να μιλήσουμε για «συνέχεια» αν δεν περάσουμε μέσα από την Ορθοδοξία και δεν μπορούμε να περάσουμε μέσα από την Ορθοδοξία αν δεν περάσουμε μέσα από την Εκκλησία: και η Εκκλησία μας οδηγεί στη λατρεία, μας οδηγεί στην υμνογραφία, στην υμνολογία και στην εκκλησιαστική μουσική: αυτά πρέπει να μελετηθούν, και μελετώνται, συστηματικά. Η προσφορά του τιμωμένου καθηγητή είναι ότι αυτήν ακριβώς την πλευρά, της εκκλησιαστικής μουσικής και της εφαρμογής της –της Ψαλτικής–, της

σημειογραφίας και όλων των συναφών, τα έχει καλλιεργήσει, μάλιστα σε ένα επίπεδο που διακρίνεται από σοβαρότητα, συνέπεια και συνέχεια.

Μια τέτοια θητεία, όπως του συναδέλφου καθηγητή κ. Στάθη, απαιτεί σύνθετη προσέγγιση· πρέπει κανείς να είναι και θεολόγος, να ξέρει και βυζαντινά, να ξέρει και μουσικολογία. Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι ο καθηγητής Στάθης πέρασε και από τους τρεις αυτούς χώρους· και από τη Θεολογία, και από τη Βυζαντινολογία και βεβαίως και από τη Μουσικολογία και από τη Μουσική καθ' αυτή, ως τέχνη. Ως επιστήμων είναι μια σύνθετη προσωπικότητα· μια προσωπικότητα που κινείται από τον χώρο της ποίησης –γιατί και ποίηση γράφει– στον χώρο της επιστήμης, με την ευρύτερη έννοια, αλλά και μέσα από μία δραστηριότητα, η οποία έχει σχέση με το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι πολύτιμη η συμβολή του καθηγητή Στάθη στο Μουσικολογικό Τμήμα του Πανεπιστημίου μας. Από εκεί και πέρα, προχώρησε και ίδρυσε αυτή την Εταιρεία –όταν λέμε «εταιρεία» συνήθως πάει το μυαλό μας σε εταιρείες κερδοσκοπικού χαρακτήρα, αλλά αυτή είναι ακριβώς μια εταιρεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα–, «Ανατολής το Περιήχημα», τί ωραίος τίτλος! Και βεβαίως γνωρίζουμε τον κ. Στάθη από τους πραγματικά «Μαϊστορες της Ψαλτικής Τέχνης». Η λέξη «μαϊστωρ» είναι από το *magister* που έγινε μαγίστρος και από εκεί μαϊστρος και το μάστορας το δικό μας, δηλαδή ο καθηγητής, ο δάσκαλος, αυτός που ξέρει τις λεπτομέρειες. Λοιπόν, με τους «Μαϊστορες της Ψαλτικής Τέχνης» έδωσε μιαν άλλη ώθηση στα πράγματα στο χώρο της Ψαλτικής, όπου έχει μια συνεχή παρουσία σε ένα επιστημονικό, υψηλό, απαιτητικό επίπεδο· μέσα από αυτή την πολύμορφη δραστηριότητα έχει καταστεί μια προσωπικότητα η οποία έχει επιβληθεί σε αυτόν τον χώρο με εγκυρότητα και με δημιουργική στάση και προσέγγιση.

Ο συνάδελφος κ. Στάθης είναι πραγματικά καθηγητής, με την ετυμολογική έννοια του όρου· βέβαια κατά την Καινή Διαθήκη καθηγητής είναι ο Χριστός –εκεί πρώτα χρησιμοποιείται το «καθηγητής»–, με την έννοια του καθηγούμαι, του ηγούμαι, πηγαίνω μπροστά και δείχνω το σωστό δρόμο. Έτσι, έχει αναδείξει μια σειρά από διδάκτορες, έχει ένα πλήθος από μαθητές· μέσα από την επιστήμη έχει καταφέρει να προαγάγει τον τομέα στον οποίο θητεύει με τρόπο καθαρά επιστημονικό, αλλά και με ένα τρόπο αποστολικό, ώστε να υπάρχει συνέχεια.

Αυτήν τη συνέχεια έρχεται να δηλώσει ως απότιση φόρου τιμής προς τον διδάσκαλο ο Τόμος που συγκρότησαν οι μαθητές του κ. Στάθη, που έχει την εξής πρωτοτυπία: Συχνά, όταν κάνουμε τιμητικούς τόμους, διά-

φοροι συνάδελφοι γράφουν για τον τιμώμενο· αυτό υπάρχει πρόθεση, όπως διαβάζω και στην Εισαγωγή, να είναι ένας δεύτερος τόμος για τον καθηγητή· όμως θέλησαν –και ακριβώς σε αυτό πρωτοτύπησαν οι τιμώντες τον διδάσκαλο– να συγκεντρώσουν στον παρόντα Τόμο το έργο του τιμωμένου που δεν είναι ευρύτερα γνωστό, δηλαδή ένα πλήθος πραγματειών και μελετών που είναι αδημοσίευτες ή μη προσιτές, αλλά και άλλες που έχουν παρουσιασθεί σε διεθνή συνέδρια και σε ξένη γλώσσα και εδώ εμφανίζονται πια στα ελληνικά. Είναι επομένως ένας Τόμος που έχει το καλό –και το θεωρώ ως ύψιστη μορφή τιμής– ότι περιέχει συγκεντρωμένο ένα κομμάτι καιρικό, καθοριστικό, του έργου του Γρηγορίου Στάθη. Αυτή την πρωτοτυπία τη χαιρετίζω. Όταν βγει ο αναγγελλόμενος άλλος τόμος, που διάφοροι άλλοι θα γράψουν πράγματα τιμώντας τον διδάσκαλο, τότε όλοι μας θα κληθούμε να συμβάλουμε κατά το δυνατόν, από τον χώρο του ο καθένας. Αυτή τη στιγμή, λοιπόν, έχουμε το ίδιο το έργο του κ. Στάθη μέσα σ' αυτόν τον Τόμο.

Ο καθηγητής Γρ. Στάθης, ο οποίος τιμάται απόψε, έχει τιμήσει, όπως είπαμε, το Πανεπιστήμιο, έχει προβάλει την επιστήμη του· και είμαι στην ευχάριστη θέση να πω κάτι που δεν είναι ίσως ευρύτερα γνωστό, ότι τους επόμενους μήνες ο κ. Στάθης με τους «Μαΐστορες» θα έχει μια πανηγυρική παρουσία σε Πανεπιστήμια της Αυστραλίας, ξεκινώντας από το La Trobe, με το οποίο είμαστε συνεργαζόμενο Πανεπιστήμιο. Μπορεί κανείς μέσα από αυτό το παράδειγμα να καταλάβει πόσο σημαντικό είναι να γίνει γνωστό σ' αυτή την ήπειρο –όχι μόνο στους Έλληνες αλλά και στους ξένους οι οποίοι ενδιαφέρονται για την υμνολογία, για την εκκλησιαστική μουσική, για την Ορθοδοξία– το βυζαντινό μέλος· πόσο σημαντικό είναι να φτάσουν αυτά τα ακούσματα στην ποιότητα που μπορεί να τα δώσει ο καθηγητής Στάθης, με μια τεκμηρίωση και γραπτού λόγου και μέσω ακόμη της δισκογραφίας, να περάσουν στο ευρύτερο κοινό. Αυτό το έχει ήδη κάνει ο καθηγητής Στάθης· δεν είναι απλώς ένας πανεπιστημιακός, αλλ' έχει μια δραστηριότητα που έχει περάσει και έχει προβάλει τη Βυζαντινή Μουσική, την έχει κάνει γνωστή και θαυμαστή σε πολλούς ανθρώπους, όχι μόνο στην Ελλάδα, που ενδεχομένως δεν έχουν και πάρα πολύ στενή σχέση με την Εκκλησία, αλλά και στην οικουμένη όλη. Αυτό το θεωρώ μείζον επίτευγμα, και θέλω να πω, τελειώνοντας, ότι το Πανεπιστήμιο Αθηνών αισθάνεται περήφανο που περιλαμβάνει στους κόλπους του καθηγητές της ποιότητας, του επιπέδου, της δραστηριότητας, του ήθους και του ύφους, της φυσιογνωμίας του Γρηγορίου Στάθη.

Εκ μέρους της Πανεπιστημιακής Συγκλήτου σας συγχαίρω, κύριε
Συνάδελφε, σας εύχομαι να συνεχίσετε αυτή τη δημιουργία σας και στο
μέλλον που έρχεται. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών θα είναι πάντα κοντά σας.

Κυρίου Κυρίου ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος

ΕΥΛΟΓΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΛΑΛΙΑ

*Πανοσιολογιώτατε ἐκπρόσωπε τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,
Ἑλλογιμώτατε Κύριε Πρύτασι,
Κύριε Ἀντιπρύτασι,
Κύριε Κοσμητορ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς,
Ἑλλογιμώτατοι καὶ Μουσικολογιώτατοι Καθηγηταὶ καὶ Διδάσκαλοι,
Μουσικοτραφῆς φιλόμουσο ἀκροατήριον,*

Θεωρῶ πὼς εἶναι γιὰ μένα ἰδιαιτέρα τιμὴ ἢ εὐκαιρία ἢ ὁποία
μοῦ δίδεται, ὡς Προκαθημένου τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς
Ἑλλάδος, νὰ εἶπω καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, τοῦ τόσο ἐπισήμου,
τὸν εὐλογητικὸν καὶ ἐπαινετικὸν μου λόγον γιὰ τὸν ἀπόψε τιμώμενον
Καθηγητὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας κ. Γρηγόριον Στάθη, μὲ
τὴν εὐκαιρίαν τῆς συμπληρώσεως 60 χρόνων ζωῆς του καὶ 30 χρό-
νων μουσικολογικῆς, ἐρευνητικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνι-
κῆς δραστηριότητός του στὸν τομέα τῆς Μουσικῆς, ἰδιαιτέρως τῆς
Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

Ὁ προλαλήσας κύριος Πρύτασις ἐτόνισε ἀπὸ τοῦ βήματος τὶς
σχέσεις οἱ ὁποῖες ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὸ Ἐθνικὸν καὶ Καποδι-
στριακὸν Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν κύριον Γρηγόριον Στάθη
καὶ διετύπωσε καὶ ἀπηύθυνε τὶς εὐχὰς τοῦ Πανεπιστημίου στὸν
τιμώμενον Καθηγητὴν. Σὲ μένα ἄς ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω μερικὰ πράγμα-
τα γιὰ τὴν σχέσιν τοῦ κ. Στάθη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς τὴν Ἁγίαν
Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καὶ ἰδιαιτέρως τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.
Θὰ ἔλεγα πὼς εἶναι τρεῖς οἱ παράμετροι, διὰ τῶν ὁποίων συνδέεται
ὁ κ. Γρηγόριος Στάθης μὲ τὴν Ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν μας:

Ἡ πρώτη εἶναι ἡ πηγαία καὶ παραδοσιακὴ πίστις καὶ εὐλάβειά
του· ὁ τιμώμενος Καθηγητὴς εἶναι πιστὸ τέκνον τῆς Ἁγίας Ἐκκλη-
σίας μας καὶ ἀκολουθεῖ μὲ παραδοσιακὴν συνέπειαν, θὰ ἔλεγε κανεῖς,

ὄχι μόνον τὰ δόγματα ἀλλὰ καὶ τὴν πρακτικὴ μορφή τῆς ὀρθοδόξου εὐλαβείας. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ βιώνει τὸ κατὰ Χριστὸν ζῆν καὶ ἀνήκει οὐσιαστικὰ στὴν Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ καὶ ἰδιαίτερον πνευματικὸ στέλεχος.

Ἡ δεύτερη παράμετρος εἶναι ἡ ἐνασχόλησίς του ἰδιαίτερα μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ, Βυζαντινὴ λεγομένη, Μουσικὴ μας. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ κ. Στάθης ἔχει ἀναλωθῆ καὶ ἔχει προσφέρει στὴν διάρκεια τῆς τριακονταετοῦς δραστηριότητός του σημαντικὰς ὑπηρεσίαις, τόσο στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν Βυζαντινὴ Μουσικὴ, ὅσο καὶ στὴν πρακτικὴ ἐκφορὰ τοῦ βυζαντινοῦ μέλους, ὅπως τοῦτο γίνεται πολὺ συχνὰ αἰσθητὸ μὲ τὶς διάφορες ἐκδηλώσεις τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν «Οἱ Μαῖστοροὶ τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης», οἱ ὁποῖοι εἶναι παρόντες ἐδῶ καὶ θὰ τέρψουν ἐν συνεχείᾳ τὶς ἀκοάς μας μὲ τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖο πρόκειται νὰ ἐκτελέσουν.

Καὶ ἡ τρίτη παράμετρος εἶναι τὸ Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὁποῖου ὁ κ. Γρηγόριος Στάθης, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του πρὸ τριακονταετίας, εἶναι ὁ Διευθυντής, ὁ ὁποῖος συνεχίζει μὲ ἀκάματο ζῆλο, ἀν καὶ μὲ πολλὰς δυσκολίας, τὴν προσπάθειά του νὰ τὸ ἀναδείξει ὡς τὸν βασικὸ ἐκφραστὴ καὶ φορέα τῆς γνησίας ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια.

Θέλω ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ ἰδιαίτερος νὰ ὑπογραμμίσω τὸ γεγονὸς ὅτι στὶς ἡμέρας μας παρατηρεῖται μίᾳ θαυμαστῆ ἀναβίωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν πιστῶν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἐν γένει καὶ ὅλως ἰδιαίτερος εἰς τὴν μουσικολογία. Ὑπάρχουν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περίφημοι δάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, οἱ ὁποῖοι κατέχοντες τὸ ἀκραιφνὲς ὕφος καὶ ἦθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας αὐτῆς μουσικῆς, δηλαδὴ τοῦ βυζαντινοῦ μουσικοῦ μας πλοῦτου, προσφέρουν τὴν δυνατότητα στοὺς νέους ἀνθρώπους νὰ μνηθοῦν εἰς αὐτὸν τὸν πλοῦτο, γιὰ τὴν βεβαίως, ὅπως ἡ πίστις εἶναι ἐξ ἀκοῆς, ἔτσι κατὰ βάθος καὶ ἡ μετάδοσις τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἶναι καὶ αὐτὴ ἐξ ἀκοῆς. Σὲ αὐτὴν τὴν κατηγορίᾳ ἀνήκει καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Γρηγόριος Στάθης, ὁ ὁποῖος κατὰ ἓνα τρόπο ἀθόρυβο, ἐργαζόμενος ὅμως εἰς βάθος, ἐρευνητικὰ, διὰ τὰ θέματα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, μὲ ἀναδίφησιν πεπαλαιωμένων καὶ ἀγνώστων κωδίκων, στὸ Ἅγιον Ὄρος ἰδιαίτερος, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη, προσπαθεῖ νὰ φέρει, καὶ φέρ-

νει, εἰς τὴν ἐπιφάνεια τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν περικράνως ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ εἶναι ὁ ἕτερος κλάδος τῆς ἐθνικῆς μας μουσικῆς καὶ ὅτι ἡ γνησιότητα τοῦ ὕφους τῆς μουσικῆς αὐτῆς εἶναι ὑπόθεσις πραγματικῆς μελέτης εἰς βάθος αὐτοῦ τοῦ θησαυροῦ, τὸν ὁποῖον μᾶς ἐκκληροδότησαν οἱ πατέρες μας.

Ἐπιθυμῶ, λοιπόν, καὶ ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν νὰ ἐκφράσω ὄχι μόνον τὸν ἔπαινον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὰ θερμότερα προσωπικά μου συγχαρητήρια στὸν κ. Γρηγόριο Στάθη, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐκ τῶν πολυτίμων συνεργατῶν μου, καὶ ἐπίσης νὰ συγχαρῶ τοὺς μαθητάς του, οἱ ὁποῖοι ἀπαρτίζουν μαζὶ μὲ τὸν διδάσκαλό τους τὴν Ἑταιρεία «Ἀνατολῆς τὸ Περίηχημα», μίαν Ἑταιρεία ἢ ὁποῖα ἔχει ὡς στόχον τῆς τὴν μελέτη εἰς βάθος, τὴν ἔρευνα καὶ τὴν προβολὴ τῆς πατροπαραδότου αὐτῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς.

Εὐχομαι εἰς τὸν κ. Στάθη νὰ ζήσει πολλὰ ἀκόμη χρόνια, διότι τώρα ἤδη βρίσκεται εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δημιουργικῆς του πνοῆς, τοῦ δημιουργικοῦ του οἴστρου, ὥστε νὰ προσφέρει εἰς τὴν Ἐκκλησία μας ἀκόμη περισσότερες ἀγαθὲς ὑπηρεσίαι καὶ ἀκόμη λαμπρότερη καρποφορία πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ πρὸς ἔπαινον τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας μας.

Κυρίου Κυρίου ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ
Οίκουμενικοῦ Πατριάρχου

ΜΗΝΥΜΑ*

Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία καί ὁ σεπτὸς Προκαθήμενὸς τῆς Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος κύριος Βαρθολομαῖος χαιρετίζουμε ἐγκαρδίως τὴν ἀποψινὴ τιμητικὴ ἐκδήλωση γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ ἔργο τοῦ μουσικολογιώτατου καθηγητοῦ κ. Γρηγορίου Στάθης, ὁ ὁποῖος συμπλήρωσε ἤδη τριακονταετία προσφορᾶς στὴν ἐπιστὴμη καὶ στὴν πατρῶα ἐκκλησιαστικὴ μουσική. Ὁ τιμώμενος κύριος Καθηγητὴς, εἰδήμων περὶ τὴν μουσικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ὄχι μόνον ἐκαλλιέργησε συστηματικῶς τὸ τάλαντό του καὶ ἀξιοποίησε ἀποδοτικῶς τὸ χάρισμα τοῦ Οὐρανίου Πατρός, ἀλλὰ καὶ ἐρεῦνησε ἐπισταμένως ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἀρχαῖα καὶ νεώτερα μουσικὰ χειρόγραφα, οὕτως ὥστε νὰ συμβάλει σημαντικῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὑμνωδία.

Τοῦ ἀνήκει ὁ ἔπαινος, τὰ συγχαρητήρια, ἡ εὐαρέσκεια καὶ ἡ εὐλογία τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἦταν καὶ παραμένει ὁ θεματοφύλαξ τῶν παραδοσιακῶν ἀξιῶν τοῦ εὐσεβοῦς γένους μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσα θέσιν κατέχει τὸ πατροπαράδοτο λιτὸ μουσικὸ μέλος, αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο ἀρμόζει νὰ ὑμνεῖται τὸ ὄνομα τοῦ ὑπερυμνήτου καὶ δεδοξασμένου Θεοῦ, αὐτὸ τὸ ὁποῖο εὐφραίνει, παρὰλληλα, καὶ «τὰ τῶν εὐσεβῶν αἰσθητήρια».

Εὐχαριστοῦμε καὶ συγχαίρουμε τὸν μουσικολογιώτατο κύριο Καθηγητὴ καὶ τοῦ εὐχόμεσθε ἐκ βαθέων κραταιὰ τὴν σκέπη τῆς Θεοτόκου στὴν ζωὴ καὶ στὸ ἔργο του.

---

* Ἀνέγνωσεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰωακείμ Δημιουδής.

ΑΧΙΛΛΕΩΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ
Λέκτορας Βυζαντινῆς Μουσικολογίας
Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΟΜΙΛΙΑ

*Μακαριώτατε,
Πανοσιολογιώτατε ἐκπρόσωπε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου,
Κύριε Πρύτασι,
Ἐλλογιώτατοι Κύριοι Καθηγητές,
Μουσικολογιώτατοι Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριοι
καὶ σύμπασα ἡ τῶν φιλομούσων χορεία,
Σεβαστέ μας Κύριε Καθηγητά,
Ἄγαπητοὶ παραδελφοί, μαθητὲς τοῦ τιμωμένου διδασκάλου,
Κυρίες καὶ Κύριοι,*

Ἡ ἀποψινὴ τιμητικὴ ἐκδήλωση ἀποτελεῖ σεμνοπρεπῆ ἔκφραση ἀγάπης στὸ πρόσωπο τοῦ καθηγητοῦ Γρηγορίου Θ. Στάθη, ἀγάπης ποὺ συμβολικῶς σηματοδοτοῦν ὁ τιμητικὸς τόμος καὶ ὁ ψηφιακὸς δίσκος ποὺ οἱ μαθητὲς (συνάδελφοι, διδάκτορες, ὑποψήφιοι διδάκτορες, συνεργάτες, φίλοι, ψάλτες, φοιτητὲς) προσφέρουμε ἐπισήμως στὸν διδάσκαλο γιὰ νὰ τιμήσουμε τὴν ἀκαδημαϊκὴ παρουσία του καὶ τὴν πολύμορφη ἐπιστημονικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργία του.

Ἐπιθυμοῦμε πρωτίστως νὰ ἀπευθύνουμε θερμὲς εὐχαριστίες πρὸς ὅλους ὑμᾶς, ποὺ μὲ τὴν παρουσία σας ἀπόψε ἐδῶ συμμερίζεσθε τὰ συναισθήματα τῆς χορείας τῶν μαθητῶν τοῦ τιμωμένου διδασκάλου. Ἰδιαιτέρως εὐχαριστίες ἐκφράζουμε πρὸς τὸν Πρύτασι τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καθηγητὴ κ. Γεώργιο Μπαμπινιώτη, ὁ ὁποῖος, πρὸς τοῖς ἄλλοις, συγκατένευσε προθύμως καὶ παρεχώρησε τὴ λαμπρὴ καὶ ἱστορικὴ αὐτὴ αἴθουσα γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀποψινῆς ἐκδηλώσεως. Ἐκ μέσης καρδίας εὐγνωμονοῦμε, ἐπίσης, τὸν παριστάμενο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, ὁ ὁποῖος ἐπευλόγησε ἐκθύμως, προφορικῶς τε καὶ γραπτῶς, τὸ ἐγχεῖρημά μας.

Βαθυσεβάστως ἀναφερόμαστε, τέλος, πρὸς τὴν Αὐτοῦ θειοτάτη Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Βαρθολομαῖο, ὁ ὁποῖος ἠγαθύνθη καὶ ἀπέστειλε εὐλογητικὸν μήνυμα γιὰ τὴν παροῦσα τιμητικὴ ἐκδήλωση. Τὰ αὐστηρῶς προκαθορισμένα χρονικὰ ὄρια τῆς ἐκδοτικῆς ἐτομασίας τοῦ ἀπόψε ἐπιδιδομένου τόμου δὲν μᾶς ἐπέτρεψαν, δυστυχῶς, νὰ καταχωρίσουμε τὸ ἐν λόγῳ μήνυμα ἐν προοίμιῳ τῆς ἐκδόσεως, ὅπως ἐξ ἀρχῆς προεβλέπετο· ἤδη, πάντως, ἐλήφθη μέριμνα πρὸς διευθέτησιν τοῦ πράγματος. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐπιτρέφατέ μου νὰ ἀναγνώσω τὸ ἀποσταλὲν πατριαρχικὸν γράμμα:

*Βαρθολομαῖος, ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης*

*Τῷ Ἐλλογιωτάτῳ κυρίῳ Ἀχιλλεῖ Γ. Χαλδαιάκῃ, Λέκτορι τοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τέκνῳ τῆς ἡμῶν Μετριότητος ἐν Κυρίῳ
ἀγαπητῷ, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.*

Πατρικῶς συγκαίρομεν τὰ μέλη τῆς πρότερον ἰδρυθείσης ἀστικῆς μὴ κερδοσκοπικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὴν ἐκφραστικὴν καὶ ποιητικωτάτην ἐπωνυμίαν «Ἀνατολῆς τὸ Περιήγημα», τὰ προγραμματίζοντα ἐκδοσὴν τιμητικοῦ τόμου προβάλλοντος καὶ δεόντως τιμῶντος τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ ὄντως διακεκριμένου μουσικολόγου καθηγητοῦ Ἐλλογιωτάτου καὶ Μουσικολογιωτάτου κυρίου Γρηγορίου Στάθου ἐπὶ τῇ ἐξηκοστῇ ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ὑπὸ τῶν ἄνω δυνάμεων ἀδιαλείπτως δοξαζόμενος καὶ ὑφ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἀνυμνούμενος, ὁ διανέμων τὰ χαρίσματα τοῖς πιστεύουσιν Αὐτῷ, καὶ τῷ διδασκάλῳ ὑμῶν καὶ ὑμῖν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς χαρισάμενος γνῶσιν καὶ φωνὴν αἰνέσεως, ᾄδειν καὶ ψάλλειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἤχῳ ἑορταζόντων, δῶν αὐτῷ ἔτη πλείστα καὶ ὑγιεινά, ἵνα κατευθύνῃ καὶ ποδηγετῇ τοὺς ἀκούοντας αὐτόν, εἰς ὑμᾶς δὲ τοὺς εὐγνώμονας αὐτοῦ καὶ καλοὺς μαθητὰς χαρίζοιτο ὑγιειάν καὶ φωτισμὸν γνώσεως καὶ εὐλαβείας.

Ἐπὶ τούτοις, παρέχομεν ἐκθύμως ὑμῖν τὴν πατρικὴν καὶ Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐλογία.

Ἡ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴησαν μεθ' ὑμῶν πάντοτε.

,β' Ὀκτωβρίου λ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως, διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης.

Τὴν ἀποψινὴ ἐκδήλωση θὰ καταστέψει ὁ «καθαρὸς ἦχος» τῶν μελοποιημάτων τοῦ καθηγητοῦ Γρηγορίου Θ. Στάθη· κατὰ τὸ πρόγραμμα, συνθέσεις τοῦ διδασκάλου πρόκειται νὰ ἐρμηνεύσει ὁ εἰσοδεύσας ἤδη χορὸς ψαλτῶν «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης», ἀμιγῶς μάλιστα στελεχωμένος ἀπὸ μαθητὲς τοῦ τιμωμένου καθηγητοῦ. Πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ χοροῦ ἀπευθύνονται καὶ ἐντεῦθεν οἱ ἐκ βάθους ψυχῆς εὐχαριστίες μας γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ καὶ καιρῖα συμβολή τους στὴν παροῦσα τιμητικὴ ἐκδήλωση. Ἰδιαίτερη, πάντως, αἴγλη καὶ ξεχωριστὴ λαμπρότητα ἀναμένεται νὰ προσδώσει στὸ ἀποψινὸ μουσικὸ πρόγραμμα ἡ ἔκτακτη καὶ λίαν τιμητικὴ συμμετοχὴ περιωνύμων πρωτοψαλτῶν, φίλων καὶ συνεργατῶν τοῦ τιμωμένου διδασκάλου, οἱ ὅποιοι ἐπίσης θὰ ψάλουν ἐπιλεγμένα μελοποιήματά του. Εὐχαριστοῦμε ἀπὸ καρδιάς τὸν Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη τῆς Ἁγιοτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Πρωτοψάλτη τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης κ. Χαρίλαο Ταλιαδῶρο, καθὼς καὶ τοὺς ἠδυμόλπους Πρωτοψάλτες κ.κ. Ἀθανάσιο Βουρλῆ, ἀναπληρωτὴ καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Παναγιώτη Σουσοῦνη, Ἀθανάσιο Βουγιουκλῆ, Παναγιώτη Τζανάκο καὶ Γρηγόρη Νταραβάνογλου, γιὰ τὴν πρόφρονα καὶ συγκινητικὴ ἀνταπόκρισή τους.

Περαίνουμε τὴν προοιμιακὴ αὐτὴ διατύπωση εὐχαριστιῶν καταθέτοντας τὴν εὐγνωμοσύνη μας πρὸς τὸν Ὄργανισμό τοῦ Μεγάρου Μουσικῆς Ἀθηνῶν, γιὰ τὴ δωρεὰν παραχώρηση τῆς Αἴθουσας Φίλων τῆς Μουσικῆς πρὸς ἠχογράφηση τοῦ ψηφιακοῦ δίσκου πὸν ἐπισυνάπτεται στὸν ἐπιδιδόμενο τιμητικὸ τόμο, καθὼς καὶ πρὸς τὸ προσωπικὸ τοῦ τυπογραφικοῦ ἐργαστηρίου «Φοινίκη» καὶ τῆς Ἑταιρείας *S. & P. Advertising*, γιὰ τὴν ἄρτια διεκπεραίωση τῆς συγκεκριμένης ἐκδόσεως.

Φιλόμουση δμήγυρη,

Κατὰ τὴν ὀγδὸν Νοεμβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1999 ὁ ἐκ χωρίου Πλατανιαῶν-Γερακαρίου τῶν Ἰωαννίνων ὀρμώμενος Γρηγόριος Στάθης τοῦ Θεοδώρου καὶ τῆς Μαρίας, καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας καὶ τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης πρότερον μὲν στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ ἀπὸ δὲ τῆς συστάσεώς του στὸ Τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου

Ἀθηνῶν, συνεπλήρωσε «*ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν περὺγων τῆς αὐλοῦ δόξης*» τῶν ἀγγελικῶν ἐπουρανίων Δυνάμεων, τῶν καὶ φυλάκων τῆς γενεθλίου αὐτοῦ ἡμέρας, τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Οἱ πολυπληθεῖς μαθητές του, ἰδιαίτερος δὲ ὁ δωδεκαμελὴς ὄμιλος τῶν Ἑταίρων τῆς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμία *Ἀνατολῆς τὸ Περιήχημα* ἀστικῆς μὴ κερδοσκοπικῆς Ἑταιρείας, πρότετα συμπηχθείσης μὲ ἰδρυτικὴ βούληση τοῦ ἐξονομασθέντος διδασκάλου, κρίναμε εὐκαιρῆ τῆ συγκυρία, συνδυαζομένη μάλιστα μὲ τὴν τριακονταετῆ εὐκλεῖ παρουσία του στὸν ἐπιστημονικὸ στίβο, καὶ προέβημεν στὴν ἔκδοση ἑνὸς χαριστηρίου τόμου καθὼς καὶ στὴν ἠχογράφηση ἑνὸς ψηφιακοῦ δίσκου περιέχοντος τοὺς ὀκτὼ ψαλμοὺς τῶν ἐγκαινίων κατὰ μέλος τοῦ ἰδίου καθηγητοῦ.

Ὁ ἀποψινὸς ἑορτασμός, κατὰ τὸν ὁποῖο προσφέρονται τὰ ὡς ἄνω ἐπὶ τριετίαν κυοφορηθέντα δωρήματα, ἐνέχει ἀληθῶς μιὰν πρωτοτυπία γιὰ τὰ ἑλληνικὰ δεδομένα· εἶναι, βεβαίως, γνωστὸ ὅτι παρόμοιες τιμητικὲς ἐκδηλώσεις –καὶ δὴ προκειμένου περὶ μουσικῶν προσωπικοτήτων– συνηθίζονται στὸ ἐξωτερικὸ, ἀλλὰ στὴν Ἑλλάδα –ὅπως καὶ γιὰ παρεμφερῆ περίπτωση παρατηρήθηκε παλαιότερα ἀπὸ αὐτὸ ἐδῶ τὸ βῆμα– «*εἶναι σπάνιο νὰ ἐκδίδεται καὶ ἐπιδίδεται τιμητικὸς τόμος σὲ ἑνὲν ἐνεργεῖα καθηγητῆ*»¹. Αὐτὴ ἢ ἐν πολλοῖς καινοτομία ἃς ἀποδοθεῖ σὲ υἱικὸ εὐγενῆ πόθο γιὰ εὐγνώμονα ἔκφραση τιμῆς, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ φιλότατου καθηγητοῦ μας κ. Γρηγορίου Θ. Στάθη, μὲ ἀφορμὴ τῆ συμπλήρωση τῶν ἐξήντα ἐτῶν τῆς ἡλικίας καὶ τῶν τριάντα ἐτῶν τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς προσφορᾶς του. Τὸ μαρτυρεῖ, ἄλλωστε, καὶ ὁ τίτλος πού προσδώσαμε στὴν παροῦσα ἀπόπειρα: «*...τιμὴ πρὸς τὸν διδάσκαλον...*», τίτλος πού αὐτόχρονα παραπέμπει στὸ δεκαπεντασύλλαβο ποίημα – διαχρονικὸ ὕμνο τῶν ἀπανταχοῦ μαθητῶν τῆς ψαλτικῆς τέχνης:

*Ὁ θέλων μουσικὴν μαθεῖν καὶ θέλων ἐπαινεῖσθαι,
θέλει πολλάς ὑπομονὰς θέλει πολλάς ἡμέρας,*

1. Βλ. Μιχαὴλ Π. Σταθοπούλου, «Χαιρετισμός», [κατὰ τὴν τελετὴ ἐπιδόσεως τιμητικῶν τόμων στὸν ἀκαδημαϊκὸ κ. Εὐάγγελο Μουτσόπουλο], *Ἐπίσημοι Λόγοι ἀπὸ 31.8.88 ἕως 31.8.91 (περίοδος πρυτανείας Μιχ. Π. Σταθοπούλου)*, τόμος 30ός, Μέρος Β' (1990), Ἀθήνα 1998, σ. 555.

*θέλει καλὸν σωφρονισμόν καὶ φόβον τοῦ Κυρίου,
τιμὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον δονκάτα εἰς τὰς χεῖρας,
τότε νὰ μάθει ὁ μαθητὴς καὶ τέλειος νὰ γένηι.*

Στοιχοῦντες στὸ πνεῦμα τῆς ἀνωτέρω λαοφιλοῦς «πρὸς τοὺς μαθητὰς νοουθεσίας» θέσαμε, ὡς ἄλλοι σὺμφρονες καὶ θεοφοβούμενοι μαθητές, ὑπ' ὄψιν τοῦ διδασκάλου τὴν πρόθεσή μας· νὰ ἀντιπελαργήσουμε, δηλαδή, ἔναντι τῆς δαψιλοῦς πνευματικῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀκαταπονήτου ἐπιστημονικῆς φροντίδος τοῦ ἕνα χαριστήριου τόμο, ἀφιερωμένο κυρίως στὸ εὐρὺ καὶ πολυσχιδές ἔργο του, περιχαρεῖς καὶ εὐγνώμονες κοινωνοὶ τοῦ ὁποῖου ἐγενόμεθα οἱ πάντες. Τῶν ἀρχικῶν ἐντόνων ἐνδοιασμῶν τοῦ διδασκάλου διασκεδασθέντων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπακολουθήσαντος ἐσωτερικοῦ προβληματισμοῦ τοῦ ἰδίου καμφθέντος, ὄχι χωρὶς ἐπίμονες ἐκ μέρους μας ὀχλήσεις, οἱ Ἑταῖροι τῆς ἀστικῆς μὴ κερδοσκοπικῆς Ἑταιρείας Ἀνατολῆς τὸ *Περίηχημα*, μὲ εὐλόγα εὐφρόσυνα συναισθήματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνδόμυχη ἐγκαύχησι πὺν ἐπιφέρει ἡ ὑλοποίηση τοῦ ὄραματισμοῦ μας, παραδίδουμε ἤδη τὸν παρόντα τόμο στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ ἀναθέτουμε αὐτὸν στὸν σεβαστό μας διδάσκαλο κύρ Γρηγόριο τοῦπίκλιν Στάθη, ὄχι μὲ ἄλλες συγχαρητήριες προσρήσεις γιὰ τὴ συμπλήρωση τῆς ἐξηκονταετίας τῆς ἡλικίας καὶ τῆς τριαντακονταετίας τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς δραστηριότητός του, ἀλλὰ μὲ τὸν κατὰ τὴν ἱερωτάτη ἐκείνη ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας ἐκφωνούμενο καρδιακὸ λόγον· «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα».

Ἡ ἀνάθεσι τοῦ παρόντος τόμου στὸν καθηγητὴ Γρηγόριο Θ. Στάθη ὑπὸ τὸν ἀπόηχο τοῦ λειτουργικοῦ λόγου· «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν...», αἰτιολογεῖται σαφῶς ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκδόσεως. Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑταίρων τῆς ἀστικῆς μὴ κερδοσκοπικῆς Ἑταιρείας Ἀνατολῆς τὸ *Περίηχημα* περιορίστηκε στὴν ἀναλυτικὴ σύνταξι τῆς ἐργογραφίας τοῦ τιμωμένου διδασκάλου, καθὼς καὶ στὴ μετάφρασι τῶν ξενογλώσσων ἐπιστημονικῶν ἀρθρῶν τοῦ ἰδίου, δοθέντος ὅτι σκοπὸς τῆς συγκεκριμένης ἐκδόσεως δὲν ἦταν, βεβαίως, ἡ ἀποτίμησι τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ ἐν πλήρει, ἄλλωστε, πνευματικῇ ἀκμῇ εὐρισκομένου διδασκάλου. Οὕτως ἢ ἄλλως ἔχει ἡδη

καταρτισθεὶ ἐκτενὲς συμπόσιο πρωτοτύπων μελετῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων τῶν μαθητῶν τοῦ τιμωμένου διδασκάλου πού πρόκειται νὰ περιληφθεῖ σὲ ἓνα ἄλλο φιλόδοξο ἐγχείρημα τῆς Ἑταιρείας μας· τὸ φερώνυμο ἐπιστημονικὸ μουσικολογικὸ περιοδικὸ Ἐνατολῆς τὸ Περύχημα, τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ ὁποίου πρόκειται συντόμως νὰ κυκλοφορηθεῖ. Ἀντιθέτως, τὸ παρὸν ἀφιέρωμα στοχεύει μᾶλλον σὲ μιὰν ἀδρομερῆ σκιαγράφηση τοῦ Γρηγορίου Στάθη, τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ συγγραφέως, τοῦ βυζαντινοῦ, τοῦ μοναριστοῦ, τοῦ ποιητοῦ, τοῦ μελοποιοῦ, τοῦ μαῖστορος, τοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ διαλεκτικοῦ, τοῦ ὄραματιστοῦ, τοῦ θεμελιωτοῦ, τοῦ διοικητικοῦ, τοῦ παραινετικοῦ καὶ τοῦ τιμητοῦ, κατὰ τοὺς χαρακτηρισμοὺς πού προσφυσέστατα ἐπεβλήθησαν στὶς ἀντίστοιχες ἐνόητες τοῦ χαριστηρίου τόμου, πρὸ πάντων δὲ τοῦ πεφιλημένου διδασκάλου, τοῦ πνευματικοῦ οἴονεὶ πατρὸς χορείας ὅλης νέων ἐπιστημόνων μουσικολόγων.

Καθῆκον ἐπιτακτικὸ κινεῖ τὴν ὥρα τούτη τὰ χεῖλη μας πρὸς ἔκφραση ἀπείρων εὐχαριστιῶν γιὰ τὴ συγκατάνευση τοῦ διδασκάλου ἔναντι τῶν αἰτημάτων τῶν μαθητῶν· καὶ τοῦτο διότι ὁ ἀγαπητὸς καθηγητὴς μᾶς παρεχώρησε ἀπὸ τὸ πλούσιο ἀρχεῖο του ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα κείμενά του ἢ ἄλλες λιγότερο γνωστὲς ἐκδεδομένες μελέτες του πού συμπεριλαμβάνονται πλέον στὸν ἐπιδιδόμενο τόμο. Ἰδιαιτέρως τὸν εὐγνωμονοῦμε διότι ἔστειρε καὶ συνέταξε, ὡς ἄλλη πολύτιμη παρακαταθήκη, τὴν αὐτοβιογραφία του, κείμενο πού θὰ ἀποτελέσει ὅπωςδῆποτε προσφιλέστατο ἐντρύφημα ὄχι μόνον τῶν μαθητῶν του ἀλλὰ καὶ παντὸς φιλομούσου. Ἰσχυρὴ εἶναι ἡ πεποίθησή μας ὅτι διὰ τοῦ ἐν λόγῳ —«κατ' αἴτησιν τῶν μαθητῶν» φιλοπονηθέντος— κειμένου συνεχίζεται ἐπαξίως ἡ παλαιοτάτη ἐκείνη τακτικὴ τῆς «διὰ ζητήσεως ἢ δι' ὀρισμοῦ ἢ κατ' αἴτησιν» ἐκπονήσεως θεωρητικῶν διδασκῶν ἢ μελοποιήσεως μουσικῶν συνθέσεων, γιὰ τὴν ὁποία πληθώρα σχετικῶν ἐνδείξεων ἐντοπίζουμε στὰ μουσικὰ χειρόγραφα καὶ στὴν ἐν γένει παράδοση τῆς ψαλτικῆς τέχνης. Ἡ δὲ χαρὰ μας εἶναι πεπληρωμένη, διότι —μὲ τὴ συμπερίληψη στὸν παρόντα τόμο δύο ποιητικῶν του συλλογῶν (ἀλλὰ κυρίως καὶ μὲ τὴν αὐτοτελῆ ἔκδοση τοῦ Ἐρωτικοῦ του Λόγου, τριῶν δηλαδὴ ποιητικῶν συλλογῶν, καλλιπεῶς καὶ εὐμέτρως ἐξυμνούντων τὴν ἀγάπη)— ὁ ποιητικώτατος διδάσκαλος ἦχθη

στή φανέρωση του άγνωστου μάλλον στους πολλούς αισθαντικού ποιητικού του έργου.

Τοιουτοτρόπως, εύελπιστούμε ότι στά περιεχόμενα του παρόντος τόμου άποτυπώνονται έπαρκώς όσα όρῶνται και άναγνώσκονται και λέγονται. Τά μη καταγραφόμενα, ως έκ τούτου δέ ήκιστα λεγόμενα, είναι τά συναισθήματα που σέ άγγίζουν και σέ διαπερνούν και σέ συνεπαίρνουν κατά την μετά του διδασκάλου άναστροφή· περι αυτών προτιμούμε νά έκφραστούμε μέσω των έπομένων λόγων του Παλλαδίου προς Λαϋσον· «*Οὐ γάρ αἱ λέξεις ἢ αἱ συλλαβαί εἰσι διδασκαλαί, ἀς ἔχουσιν ένίστε και οἱ ἐπιπλεῖστον φαῦλοι· ἀλλά τοῦ ἤθους τά κατορθώματα, ἢ τε ἀλυπία, και ἡ ἀπτοησία, και ἡ ἀδειλία, και τὸ ἀόρητον, και ἡ ἐπὶ πάντων παρόρησία, ἢ και τοὺς λόγους ως πυρὸς φλόγα γεννῶσα....*»².

Πεφιλημένε διδάσκαλε,

Άδυνατῶ νά άποφύγω την έξομολογητική παραδοχή· τὸ δέος που με διακατέχει παρερχόμενον τὸ πρώτον στὸ τιμημένο αὐτὸ βήμα, έπιτείνεται από την εύλογη προσωπική συγκίνηση, αλλά και από τὸ εύθυνόφορο βάρος τῆς έκπροσωπήσεως των φιλάτων παραδελφῶν μου· των πολυπληθῶν, δηλαδή, μαθητῶν σου που άνέθεσαν στὸν ύποφαινόμενο συνάδελφό τους, τὸν ποτὲ μὲν μεγαλοφωνότατον (όπισθεν τοῦ παρόντος βήματος) νῦν δὲ βραδύγλωσσον και δυσηχῆ (ἐπὶ τοῦ ίδίου βήματος), νά άπευθύνει λόγον προσήκοντα κατά την άποψινή έπίσημη έπίδοση του πρωτοκαρπίου τῆς άγάπης μας. Διαβεβαιῶ την όμήγυρη ότι ό όμιλῶν άποτελεῖ άπλῶς τὸν ένα που «*κοσμῶς επιλέγει*» και «*κατάρχει τοῦ λόγου*», στίς δὲ «*ἐξ ενός στόματος*» προσφερόμενες έδῶ σκέψεις άνακλάται σάν άλλο «*ἠχάδι*» ή άρμονική «*ύπήχηση*» πάντων των ύπολοίπων³.

2. Παλλαδίου έπισκόπου Έλενουπόλεως, «*Η προς Λαϋσον ίστορία, περιέχουσα βίους όσίων πατέρων*», P.G. 34, 1001-1002. Πρβλ. έπισκόπου Διονυσίου Λ. Φαριανοῦ, «*Η άρχαία μουσική του Άκαθίστου Ύμνου*», *Τμητικός Τόμος ἐπὶ τῷ Ίωβηλαίῳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλίππων - Νεαπόλεως - Θάσου Χρυσοστόμου*, Καβάλα 1960, σ. 323, ύποσημείωση 25.

3. Πρβλ. Εύσεβίου του Παμφίλου, «*Εκκλησιαστικής Ίστορίας Λόγος Β΄. Κεφάλαιον ΙΖ. Οἷα περι των κατ' Αἴγυπτον άσκητῶν ό Φίλων ίστορεῖ*», P.G. 20, 184A. Βασιλείου Καισαρείας, «*Επιστολαί. Έπιστολή ΣΖ΄. Τοῖς κατά Νεοκαισαρείαν κληρικοῖς*», P.G. 32, 764A-B.

Καὶ αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἢ σκέψη μου στρέφεται στὴ σοφὴ διδαχὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου· «...καὶ γὰρ εὐγνώμονες παῖδες μεγάλα ἀπαιτοῦσι τὰ τῶν πατέρων ἐγκώμια, καὶ οὐκ ἂν κατεδέξαιντο ἐν μικρότητι τοῦ λέγοντος κινδυνεύειν τῶν ἐγκωμιαζομένων τὸ μέγεθος...»⁴. Ἐν ὄψει τοιοῦτου κινδύνου, καὶ ἐν καταφανεῖ ἀπορίᾳ καὶ λεκτικῇ ἀδυναμίᾳ εὐρισκόμενος, ἀφήνω τὸν νοῦ μου νὰ μετεωρισθεῖ στὰ προσφιλῆ πνευματικὰ ἐντροφήματά σου, διδάσκαλε· ἐντοπίζω καὶ παραλλάσσω τὸ ἀκόλουθο ἱερὸ λόγιον· «οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες τῆς ἀγάπης τῷ διδασκάλῳ προσκολλᾶσθαι πέφυκε πάντοτε»⁵· σὲ παρακολουθῶ, λοιπόν, καὶ μεταφέρομαι νοερῶς στὸ ἀνήλιαγο μοναχικὸ κελλί σου, ἐκεῖ στὸ Θειονόρος Σινᾶ· προσηλωμένος, κάποιον ἀπόσπερνο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, μελετᾷς μετ' εὐλαβείας τὴν *Κλίμακα* τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου. Ἀποσπῶ πρὸς χάριν σου καὶ ἀναγινώσκω ἐδῶ ὡς ἀπλοῦς μαθητῆς τὴν ἀκόλουθη περικοπὴ:

«...Ἀγάπη, προφητείας χορηγός·
 ἀγάπη, τεράτων παρεκτικὴ·
 ἀγάπη, ἐλλάμψεως ἄβυσσος·
 ἀγάπη, πηγὴ πυρός·
 ὅσον ἀναβλύσει, τοσοῦτον τὸν διψῶντα καταφλέξει·
 ἀγάπη, ἀγγέλων στάσις
 ἀγάπη, προκοπὴ τῶν αἰώνων.

Ἀπάγγελον ἡμῖν, ὦ καλὴ ἐν ἀρεταῖς,
 ποῦ πομαίνεις τὰ πρόβατά σου;
 Ποῦ κατασκηνοῖς ἐν μεσημβρίᾳ;

Φώτισον ἡμᾶς,
 πότισον ἡμᾶς,
 ὁδήγησον ἡμᾶς,
 χειραγώγησον ἡμᾶς,
 ἐπειδὴ λοιπὸν ἀναβαίνειν πρὸς σὲ βουλόμεθα·
 σὺ γὰρ δεσπόζεις πάντων.

4. Βασιλείου Καισαρείας, «Ὁμιλία ΚΓ'. Εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μάμαντα», P.G. 31, 589B.

5. Ἰωάννου Σιναΐτου, «Κλίμαξ», P.G. 88, 1156C.

*Νῦν δέ μου τὴν ψυχὴν κεκαρδίωκας, καὶ οὐ δύναμαι κατέχειν σου
τὴν φλόγα·
ὄθεν ὑμνήσας σε, πορεύομαι.*

*Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης,
τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις καὶ νεκροῖς.
Σὺ ταπεινοῖς ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον λογισμόν.
Ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου,
καὶ ἀπολεμήτους τοὺς σοὺς ἐραστάς ἀπεργάζη...»⁶.*

Αὐτὴν τὴν περιεκτικὴν πασῶν τῶν ἀρετῶν ἀγάπη, ὡς «ταπεινώ-
σεως θάλασσαν»⁷ ἀλλὰ καὶ «ψυχῆς μέθην»⁸, ἐπιλέγουμε συνειδητῶς
νὰ σοῦ ἀντιπροσφέρουμε, διδάσκαλε, μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι «...μεί-
ζων πάντων ἡ ἀγάπη· ὁ Θεὸς γὰρ [ἀγάπη] ὀνομάζεται...»⁹.

Λοιπὸν, ἔρρωσο καὶ ζῆθι καὶ ξύγγραφε καὶ μελοτόνιζε καὶ δίδα-
σκε καὶ «ἀνακαινισθήσεται ὡς ἄετοῦ ἐν ὕψει αἰρομένου ἢ νεότης
σου»¹⁰.

Μὲ τίς ἀπλὲς αὐτὲς σκέψεις, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, ἐκ μέρους τῶν
Ἑταίρων τῆς Ἑταιρείας Ἀνατολῆς τὸ *Περὶ ἠχημα*, ἀλλὰ καὶ τοῦ
συνόλου τῶν μαθητῶν τοῦ καθηγητοῦ κ. Γρηγορίου Στάθου, νὰ τοῦ
ἐπιδώσω τὸν ἐκδοθέντα τιμητικὸν τόμον· παρακαλῶ, κύριε καθηγη-
τά...

---

6. *Αὐτόθι*, P.G. 88, 1160BC.

7. *Αὐτόθι*, P.G. 88, 1156B.

8. *Αὐτόθι*.

9. *Αὐτόθι*, P.G. 88, 1156A.

10. Πρβλ. *Ψαλμ.* ρβ', 5· καὶ Νείλου τοῦ ἀσκητοῦ, «Περὶ προσευχῆς λόγος, εἰς
ργὴν κεφάλαια διελημμένος, Κεφάλαιον ΠΒ», P.G. 79, 1185A.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Θ. ΣΤΑΘΗ
Καθηγητοῦ τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ

*Μακαριώτατε,
Κύριε Πρύτασι,
Κυρίες καὶ Κύριοι Συνάδελφοι,
Φοιτητές μου καὶ Μαθητές μου Διδάκτορες,
Κυρίες καὶ Κύριοι,*

α'

«Ἡ μάνα μου Μαρία, Θεὸς σχωρέσ' την, –πέθανε τὴν 17η Ἰουλίου 1999 τὴ μέρα τῶν 83ων γενεθλίων της–, κοιλοπόνεσε καὶ μετέγεννησε, μετὰ τὴ βοήθεια τῆς βάβως μου Ἑλένης, μάνας τοῦ πατέρα μου Θεοδωρῆ, τὴ μέρα τῶν Ἀρχαγγέλων, 8 Νοεμβρίου, μέρα Τετάρτη κοντὰ μεσημέρι, τοῦ 1939. Εἶμαι τὸ τρίτο παιδί τῆς πολύτεκνης πατρικῆς οἰκογένειας. Πρὶν ἀπὸ μένα ἔχουν γεννηθῆ ἡ Βασίλω καὶ ὁ Πάννης, καὶ μετὰ τὰ ἄλλα πέντε ἀδέρφια μου, ὁ Σωτήρης, οἱ δίδυμοι Εὐάγγελος καὶ Ἀγαθάγγελος, ὁ Κώστας καὶ ὁ Παῦλος. (Κι ἦρθαν ἀπόψε ἐδῶ τέσσερα ἀδέρφια μου, γιὰ νὰ χαροῦν μαζί μου). Ὁ πατέρας μου ἦταν τότε γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ καὶ σκέφτηκε, ὅπως κι ἄλλοι, νὰ με γράψει στὰ Μητρώα τῆς κοινότητος μετὰ τὸ γύρισμα τοῦ χρόνου, – γιὰ νὰ κερδίσω ἓνα χρόνο καὶ νὰ πάω στρατιώτης μεγαλύτερος· καὶ με ἔγραψε τὴν 15 Ἰανουαρίου 1940.

Κάπου τότε, τὸν χειμῶνα τοῦ 1940, με βάφτισαν στὴν ἐκκλησιά, τὸν Ἄη Λιά, μιὰ μέρα ποὺ εἶχε χιόνι καὶ φύσαγε κι ἓνας χιονιάς κι ἔκανε πολὺ κρῦο, ὅπως μοῦ ἔλεγε ἡ βάβω μου Ἑλένη, ποὺ ἦταν ἡ μαμὴ τοῦ χωριοῦ. Κι ἔγινε κι αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ τέρατο, ὅπως μοῦ ἔλεγε. Κατὰ τὴ βάφτιση τὸ ζεστὸ νερὸ τὸ ἔβρασαν μέχρι νὰ χοχλάξει στὸ σπίτι τοῦ καντηλάφη καὶ ψάλτη, τοῦ Βασίλη Μαζιανίτη, ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν ἐκκλησιά, καμὶά ἑκατοστὴ βήματα, γιὰ τὸ χωριό μου εἶναι ἀραιοκατοικημένο, κι ἡ κάθε οἰκογένεια ἔχει πολλὰ στρέμματα χωράφια γύρω ἀπ' τὸ σπίτι. Τὸ πῆγαν τὸ νερὸ μετὰ τὴν

μπιनीοτα, μιὰ μεγάλη χαλκωματένια κατσαρόλα, στὸ γυναικωνίτη κι ὁ παπᾶς, ὁ παπα-Γιάννης, πού ἐγὼ δὲν θυμᾶμαι, πατέρας τοῦ παπα-Βασίλη, ἀπ' τὸν ὁποῖο ἔμαθα τὰ πρῶτα πρακτικὰ ψαλτικὰ, μὲ τὴ βοήθεια τῆς βάβως μου ἔριξε τὸ νερὸ στὴν κολυμπήθρα. Ἡ βάβω μου μὲ τὴν ἔγνοια μὴν εἶναι κρυὸ τὸ νερὸ καὶ κρυώσω ἔβαλε τὸ χέρι στὴν κολυμπήθρα καὶ δοκίμασε τὸ ζεστὸ νερό. Τὴν εἶδε ὁ παπᾶς καὶ ξεφώνησε· “Ἄ, μωρ' χαντακωμέν', τὸ μαγάρ' σες τὸ νερό! Χῦστε το αὐτὸ καὶ πᾶτε νὰ βράστε ἄλλο!” “Ὡσπου νὰ πᾶνε καὶ νὰ βράσουν ἄλλο νερὸ καὶ νὰ ῥθοῦν στὴν ἐκκλησιά θὰ πέρασε πολλὴ ὥρα. Ἐγὼ εἶχα γαλαζιάσει ἀπ' τὸ κρυὸ, μοῦ ἔλεγε ἡ βάβω μου. “Ὅταν ἔφεραν τ' ἄλλο νερὸ καὶ μὲ πήρε ὁ παπᾶς νὰ μὲ βαφτίσει καὶ μὲ εἶδε κρυὸ ἀλλὰ ζωντανό, εἶπε· “ἀφοῦ δὲν πέθανε σήμερα αὐτὸ τὸ παιδί θὰ γίνει μεγάλος ἄνθρωπος!”».

Ἔτσι ἀρχίζει ἡ «Αὐτοβιογραφία» μου πού ἔγραψα ὕστερ' ἀπὸ ἐπίμονη αἵτηση τῶν μαθητῶν μου.

β'

Αὐτὸς ὁ μεγάλος ἄνθρωπος, ἐξηνταδυὸ πιά χρονῶν, –κι ἐκπληρώνεται ἡ προφητεία τοῦ παπα-Πάννη–, εἶναι αὐτὸς πού ἔχει τὴν μεγάλη τιμὴ νὰ βρίσκεται αὐτὴν τὴν πάντερπνη ὥρα ἐνώπιόν σας, καὶ νὰ σᾶς λέει ἀπ' αὐτὸ τὸ τιμημένο βῆμα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν πῶς, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, κι αὐτὸς *«γεννήθηκε γυμνὸς καὶ μ' ἄδεια χέρια»* καὶ πῶς *«γεννήθηκε ἀπ' ἀγάπη καὶ γι' ἀγάπη»*. Κι εὐδόκησε ὁ καλὸς Θεὸς τὰ χρόνια τὰ κατοπινὰ κι ἄφησε νὰ μὲ σεργιανίσουν ὁ λογισμὸς καὶ τ' ὄνειρο, ἡ πίστη, ἡ ἀγάπη, ἡ φτώχεια, νὰ δῶ *«πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα»* καὶ πολλὰ νὰ πάθω καὶ νὰ μάθω. «Τὰ ὅσα εἶδαν τὰ μάτια μου καὶ ἄκουσαν τ' αὐτιά μου κι ὁ νοῦς μου κατανόησε καὶ βάλθηκε νὰ ἐξηγήσει, τὰ ὅσα καλὰ καὶ σοφὰ καὶ χρήσιμα, δὲν εἶναι δικά μου· εἶναι ὅσα ὁ Θεὸς εὐδόκησε νὰ γίνουν ἀπὸ μένα, καὶ τὰ χρωστάω σ' αὐτόν· σὲ μένα μένει ὁ κόπος καὶ τὸ μὀλογο. Καὶ τὸ ὁμολογῶ. Κι ἀφοῦ δὲν εἶναι δικά μου τὰ καλὰ, εἶναι ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ πρέπει νὰ τὰ διηγοῦμαι μὲ πᾶσα ἀκρίβεια, καὶ γιὰ νὰ τὰ φανερώσω καὶ γιὰ νὰ δεῖξω πῶς ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ τὰ πράγματα νὰ κατακτιέται ἡ γνώση καὶ νὰ πληθαίνει. Καὶ στὴν προκείμενη ἐδῶ περίπτωση ἡ γνώση γιὰ τὴ διακρίβωση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἐξηγήσεως

τῆς θαυμαστῆς ἑλληνικῆς σημειογραφίας τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, μὲ τὴν ὁποία ἀνυμνολογοῦμε πάντα τὰ θαυμάσια γύρω μας». Καὶ πάλι, ὁ Θεὸς ἔκλεινε τὰ ὦτα του στὴ φωνὴ τῆς ἀνύσταχτης ἔγνοιας τοῦ δούλου του καὶ σημάδεψε ἀπ' τοὺς φοιτητὲς μου καὶ ἀκουστὲς μου ἐκείνους ποὺ ξεχώρισε καὶ κατεύθυνε τὰ βήματά τους καὶ μοῦ τοὺς ἔδωκε μαθητὲς μου, ὡς στολισμὸ καὶ περιορυσιασμὸ μου. Μ' αὐτὴ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, τοὺς τόσοις μαθητὲς μου - διδάκτορες, σαράντα ὡς τώρα, ποὺ ἐκπύνησαν ἢ ἐκπονοῦν τὴν διατριβὴ τους, λογιόμηναι καὶ ἐγὼ δάσκαλος!

Κι ὡς δάσκαλος γνωρίζω καλὰ καὶ τὸ τηρῶ τὸ θεῖον λόγιον «γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» καὶ δασκαλεύω τοὺς μαθητὲς μου σ' αὐτὸν τὸν ἀνάντη δρόμο τῆς γνώσεως ποὺ εἶναι πρῶτα-πρῶτα αὐτογνωσία. Ὅλους τοὺς ἄλλους ἀναβαθμοὺς τοὺς ἀνεβαίνει ὁ καθένας μοναχὸς του, μὲ τὴ διακριτικὴ καὶ εὐχητικὴ πάντοτε συνοδεία τοῦ δασκάλου του καὶ τὴ συνοδοιπορία τῶν ὁμοτέχνων του παραδελφῶν στὴν ἐπιστήμη. Κι αὐτὴ ἡ πορεία καὶ ἡ συμπόρευση εἶναι καὶ ἄσκηση ἡθους καὶ ἀνάπτυξη τρόπου ζωῆς, μαὶς ἄλλης βιοτῆς· νὰ ζεῖς καὶ νὰ ὁμολογεῖς τὶς εὐεργεσίες ποὺ σοῦ ἐπιδαψίλευσαν, καὶ νὰ τὶς κηρύττεις καὶ νὰ τὶς μαθητεύεις, ὅπου ταχθῆς καὶ ὅπου μορεῖς, γιὰ ν' ἀποδίδουν τὸν καρπὸ στὸν καιρὸ τους· καὶ νὰ γνωρίζονται ἔτσι καὶ τὰ δέντρα τὰ καλὰ ἀπ' τὴν εὐκαρπία τους. Ἔτσι, θαρρῶ, ἀποκτιέται ἡ γνώση, ἡ ἀλήθεια τῆς γνώσεως καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς ἐλευθερίας· μὲ προφήτες καὶ μὲ ἀποστόλους!

Λοιπὸν, «ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός». Ἡ τιμὴ ν' ἀντιτιμᾶ γνωρίζει· γιὰτὶ χωρὶς τὴν ἀντιπληρωμὴ ἡ τιμὴ τιμὴ δὲν εἶναι. Αὐτὸς εἶναι ὁ πλοῦτος μου καὶ ὁ περιορυσιασμὸς μου, οἱ μαθητὲς μου· αὐτοὶ εἶναι τὰ εὐλαλα τῆς διδαχῆς μου στόματα· αὐτοὶ εἶναι τῆς θαυμαστῆς Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ τῆς σοφῆς ἑλληνικῆς σημειογραφίας ἐρευνητὲς καὶ ἐξηγητὲς καὶ ἀνυμνητὲς καὶ ψάλτες. Κοντὰ σ' αὐτούς, μαζὶ μ' αὐτούς τώρα ἐγὼ στοχάζομαι νὰ εὐχηθῶ ἂν τὸ μπορῶ νὰ εἶμαι ἓνα δένδρο, ἀνάπαυμα στὸν ἥσκιό του νὰ βρίσκουν, ἢ στὰ κλαριά νὰ κελαῖδουῦν ὅσοι θὰ φτεροπαίρνουν στὰ ὕψη καὶ στὰ πέρατα. Αὐτὰ εἶναι τὰ καλύτερα λαλήματά μου ἀπόψε· τῶν μαθητῶν μου οἱ λαλιές!

Υ

Εὐχαριστῶ τὸν Θεό, γιὰ ὅλον τὸν χρόνο τῆς ζωῆς μου μέχρι τώρα καὶ γιὰ τὴ μέρα τὴ σημερινή, πού μου τὴ φύλαξε «εἰς περιποίησίν μου». Εὐχαριστῶ καὶ μακαρίζω τοὺς γονεῖς μου, τὴ μάνα μου Μαρία πού με γέννησε, Θεὸς σχωρέσ' την, καὶ τὸν πατέρα μου Θεόδωρο, καλὴ του ὥρα, γιὰ τὴν ἀγάπη τους καὶ γιὰ τὴν ἅγια φτώχεια. Εὐχαριστῶ τ' ἀδέρφια μου γιὰ τὶς εὐχές καὶ προσευχές καὶ γιὰ τὴ δόση ἀπ' τὸ ὑστέρημά τους. Εὐχαριστῶ τὴ γυναίκα μου Πηνελόπη, πού ἀπὸ τότε πού τὴ γνώρισα «*γίνηκε ὁ κόσμος ὅλος ἕνας δρόμος // κι ἀνατολὴ τὸ παραθύρι μὲ τὰ μάτια της*», κι εὐχαριστῶ τὰ τέσσερα παιδιὰ μας, τὸν Πέτρο, τὴν Ἑλένη, τὴ Μαρία καὶ τὴ Αἰκατερίνα, πού εἶναι ὁ γλυκασμὸς καὶ ἡ καταφυγὴ μου καὶ τῆς ψυχῆς μου ἀναψυχή.

Εὐχαριστῶ ὅσα εἶδα κι ὅσα ἄκουσα κι ὅσα ἀγάπησα τὶς μέρες καὶ τὶς νύχτες τῆς ζωῆς μου· κι εὐχαριστῶ τοὺς πού με εἶδαν καὶ με ἄκουσαν καὶ με ἀγάπησαν, τοὺς πιὸ μικροὺς καὶ ταπεινοὺς ὡς τοὺς πιὸ μεγάλους. Τίποτε ἐγὼ δὲν ἔκανα, ἐκτὸς ἀπ' τὸ νὰ ρίχνω τὴν καρδιά μου μπροστὰ γιὰ τὸ κάθε τι κάθε φορά, καὶ νὰ τρέχω ξωπίσω νὰ τὴ φτάσω, κι ἔκαναν ὅλοι αὐτοὶ πολλὰ γιὰ μένα· ὅλοι, οἱ οἰκογενεῖς, οἱ φίλοι, οἱ ὁμότεχνοι, οἱ ἐρευνητές, οἱ τυπογράφοι, οἱ βιβλιοθηκᾶριοι, οἱ μοναχοὶ κι οἱ μοναχές, οἱ παπάδες, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ πατριάρχες τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ δάσκαλοί μου, οἱ φοιτητές μου, οἱ συνάδελφοί μου, οἱ πρυτάνεις.

Εὐχαριστῶ γιὰ ὅλους τοὺς τόπους πού περπάτησα καὶ γιὰ ὅλα τὰ σεβάσματα πού εἶδα καὶ προσκύνησα· καὶ γιὰ τὰ Μοναστήρια, –κυρίως τοῦ Σινᾶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τὰ Μετέωρα–, καὶ τὶς Βιβλιοθήκες ὅπου ἐργάστηκα, καὶ γιὰ τὶς ἐκκλησιᾶς ἢ τὰ ξωκλήσια καὶ τοὺς μεγάλους βυζαντινοὺς ναοὺς ἢ ἄλλα τεμένη τῶν τεχνῶν, ὅπου ἔψαλα καὶ ὁ μόνος καὶ με τοὺς Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης – τοὺς μαθητές μου, στὸν ἁγιασμένο χῶρο τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολῆς καὶ στὴν Ἑσπερία. Εὐχαριστῶ γιὰ τὰ Πανεπιστήμια ὅπου σπούδασα, καὶ γιὰ τὸν κόσμον ὅλο. Κι εὐχαριστῶ, Θεέ μου, πού με ἰκάνωσες καὶ με ἀξίωσες, ἀπὸ μικρὸ κι ἀπὸ ἄφαντο χωριατόπουλο, νὰ φτάσω νὰ εἶμαι καθηγητὴς στὸ περίφημο Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν.

Ὁ νοῦς μου στρέφεται με ὑπόκλιση στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη καὶ κατὰ εὐδοκία Θεοῦ φίλο ἀγαπητὸ ἀπ' τὸν καιρὸ τῶν σπου-

δασμάτων μας στη Ρώμη, κύριο Βαρθολομαῖο, κι ἐκφράζω τὶς δλόκαρδες εὐχαριστίες μου γιὰ τὴν εὐλογία του καὶ τὶς θερμὲς εὐχὲς του πρὸς τὸ πρόσωπό μου. Εὐχαριστίες ὑποκάρδιες ἀπευθύνω στὸν μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κύριο Χριστόδουλο, πού με περιβάλλει με τὴ φιλία του καὶ ἐκδηλώνει τὰ φιλόμουσα αἰσθήματά του πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως γιὰ τὴν Ψαλτικὴ Τέχνη, τὴ βυζαντινὴ δηλαδή καὶ μεταβυζαντινὴ καὶ νεοελληνικὴ μελοποιΐα, καὶ στὸ πρόσωπό μου καὶ στὸ Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, ὅπου με κατέστησε διευθυντὴ κι εὐχαριστῶ γιὰ τὴν εὐλογία του καὶ τὶς εὐχὲς του ἀπόψε. Μὲ φιλικὰ καὶ συναδελφικὰ αἰσθήματα ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου στὸν φίλο πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὸν ἐπιφανῆ γλωσσολόγο καθηγητὴ κύριο Γεώργιο Μπαμπινιώτη, γιὰ τὴν ἔκθυμη ἀποδοχὴ τῆς προτάσεως νὰ τελεσθῆ αὐτὴ ἡ ἐκδήλωση τιμῆς πρὸς τὸ πρόσωπο τῆς ταπεινότητός μου σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ λαμπρὴ καὶ ἱστορικὴ Αἴθουσα Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου μας, με τὸν λόγο του ὅτι «αὐτὸς εἶναι ὁ οἰκεῖος χώρος, ὅπου πρέπει νὰ τιμᾶται ἕνας πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος». εὐχαριστῶ καὶ γιὰ τὰ καλὰ του λόγια καὶ τὶς φιλικὲς εὐχὲς του. Εὐχαριστῶ ἰδιαίτερα τοὺς ἀγαπητοὺς συναδέλφους μου καθηγητὲς στὸ Τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν γιὰ τὴ συναντίληψη, κι εὐχαριστῶ τοὺς φίλους συναδέλφους στὸ Τμῆμα Κοινωνικῆς Θεολογίας, ὅπου πῆρα ὅλους τοὺς πανεπιστημιακοὺς μου τίτλους, πτυχίο - διδακτορικὸ δίπλωμα - ὑφηγεσία, καὶ ὅπου ἐκλέχτηκα ἀναπληρωτὴς καθηγητὴς καὶ πρωτοδίδαξα ὡς πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος.

δ'

Καὶ θέλω ἀκόμα ἐδῶ νὰ κάνω ἕνα μνημόσυνο κι ἕνα ψαλμὸ - μακαρισμὸ νὰ ψάλω.

Ἦμουν δευτεροετῆς φοιτητὴς στὸ Πανεπιστήμιο ἐδῶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ κάποτε τὸν Μάρτη τότε, τοῦ 1960, ἦρθε ὁ πατέρας μου στὴν Ἀθήνα. Περπατήσαμε μαζὶ ἀπ' τὰ Πετράλωνα ὡς τὸ Πανεπιστήμιο, μέσα ἀπ' τὴν Ἀρχαία Ἀγορά, -ἦταν ἀνοιχτὴ τότε,- κι ὅταν φτάσαμε στὰ Προπύλαια ὁ πατέρας μου ἔκανε τὸν σταυρό του. «Εἶναι σὰν νὰ περνῶ μπροστὰ ἀπὸ ἐκκλησιά», μοῦ εἶπε. Κάποιες φορὲς ἀργότερα μοῦ ἐρχόταν κι ἐμένα, ἔτσι αὐθόρμητα, νὰ κάνω τὸν σταυρό μου, καὶ μόλις συγκρατιόμουν. Κι ἔχω συνήθειο νὰ κάνω τὸν σταυρό μου, ὅταν μπαίνω σὲ βιβλιοθῆκες χειρογράφων,

και μάλιστα τις μοναστηριακές· μνημόσυνο κι ευχή για τις ψυχές όλου αυτού του νέφους των ανθρώπων και των μαρτύρων της δημιουργίας και διακινήσεως και φυλάξεως των χειρογράφων, και των βιβλίων γενικά, που σταλάζει γλυκασμό και δροσισμό και πλουτισμό στο πνεύμα μας. Ἡ ἔκφραση τιμῆς κι εὐλάβειας, με τὴν ἀφελότητα και τὴν ἀγάπη τῆς καρδιάς, εἶναι τὸ λίγο μῦθο μπρὸς στὰ πολλὰ δωρήματα.

Και στοχάζομαι· ἀλήθεια, τί ἄλλο πρέπει νὰ ἔναι και νὰ κάνει ὁ σοφὸς και ταπεινὸς διδάσκαλος ἀπ' τὸ νὰ κάθεται στὴν πόρτα τοῦ ναοῦ τῆς σοφίας και νὰ καλωσυπαντᾷ τοὺς ἔραστῆς τῆς γνώσεως και νὰ τοὺς ὀδηγεῖ στὰ ἐνδότερα, και ἀπὸ ἐκεῖ νὰ τοὺς κατευοδώνει στοὺς λειμῶνες και στοὺς παραδείσους που ἀνοίγονται μπροστά τους;! Τὸ λέει καλύτερα ὁ ποιητῆς τοῦ ψαλμοῦ·

*«Μακάριος ἀνὴρ..., ὃς ἔσται ὡς τὸ ξύλον
τὸ πεφντευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων·
ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ·
καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρησεται
καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατευοδοθήσεται».*

Πὰ νὰ πῶ κι ἐγώ, με ποιητικὴ ἀντίστιξη, τὸ δικό μου ψάλημα·

*Μακάριος ἀνὴρ, ὁ διδάσκαλος,
πὸν ἐνωτίζεται τῆς γνώσης και τῆς ἀρετῆς
τοὺς ἥχους και τοὺς ὑπερήχους
και εὐλαλεῖ με τὴ φωνὴ αὐρας λεπτῆς.*

*Μακάριος ἀνὴρ, ὁ μαθητῆς,
πὸν σὰν ἐλάφι ἐπιποθεῖ νὰ βροῇ
τις ἀναβλύσεις τῶν ὑδάτων,
και σὰν ἀηδὸνι ἀντιλαλήματα τριγύρω
νὰ τερετίζει, γλυκασμὸ και τοῦ δασκάλου του.*

*Μακάριος ἀνὴρ, ὁ ἐπιστήμων,
πὸν τὰ γυρώνει ὅλα με τὸ πνεῦμα του
και τὰ μυστήρια τοῦ παντὸς και ἡ ἀλήθεια
τὸ μέλημα αὐτοῦ, ἡμέρας και νυκτός.
Μακάριος ἀνὴρ!*

Τὸ ἀντίτιμο τῆς τιμῆς ἀπόψε ἔχει πολλὰ ὀνόματα· καὶ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ ὁ Ἀχιλλέας Χαλδαιάκης, ὁ ἀγαπημένος μαθητῆς, συνάδελφος λέκτορας τώρα, καὶ διαχειριστῆς τῆς Ἑταιρείας «Ἀνατολῆς τὸ Περιήχημα», πού εἶχε τὸν λογισμό νὰ ὀργανώσει αὐτὴν τὴν ἔκφραση ἀγάπης καὶ τιμῆς πρὸς τὸ πρόσωπό μου. Γνωρίζω καλὰ τοὺς κόπους καὶ τὴν περισσὴ φροντίδα πού κατέβαλε. Καὶ μόνο γιὰ τὶς ἑκατὸ σελίδες τῆς ἐργογραφίας μου, μὲ τὶς ὁποῖες βάλθηκε νὰ μετρήσει τοὺς ἄθλους τοὺς συγγραφικούς μου καὶ νὰ τοὺς παρακολουθήσει στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ βιβλιογραφικὴ διάδοσή τους, τοῦ ἀξίζει ἑκατονταπλασίονας μισθὸς καὶ ἔπαινος παραμόνιμος. Μακάρι νὰ τὸν κούφιζε λίγο ἡ διδασκαλικὴ εὐαρέσκεια καὶ ἡ ἔκφραση τῆς παντοτινῆς ἀγάπης καὶ εὐχαριστίας μου. Εὐχομαί ὅλα τὰ καλὰ σ' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειά του.

Κοντὰ σ' αὐτὸν οἱ ἀγαπημένοι πάλι μαθητῆς μου Δημήτριος Μπαλαγεῶργος καὶ Γρηγόριος Ἀναστασίου ἦταν οἱ δίδυμοι ἀντιλήπτορες σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῆς ἐτοιμασίας τῆς ἀποψινῆς βραδιάς. Τοὺς εὐχαριστῶ καὶ τοὺς βεβαιώνω γιὰ τὴν ἀδιάπτωτη ἀγάπη μου. Ἡ Φλώρα Κρητικῆ, ἡ Εὐαγγελία Σπυράκου καὶ ὁ Γρηγόριος Ἀναστασίου, οἱ πρόθυμοι αὐτοὶ διδάκτορες μου, φιλοπόνησαν καὶ τὶς μεταφράσεις κάποιων ξενολόγων ἄρθρων μου πού δημοσιεύονται στὸν τόμο - Ἀφιέρωμα. Πὰ τὸν κόπο αὐτὸν καὶ τὴν ἀγάπη τους τοὺς εὐχαριστῶ καὶ παραβγαίνω μὲ τὴν ὑπερπερίσσεια τῆς ἀγάπης μου.

Ὅλους τοὺς ἄλλους παράγοντες πού συνέβαλαν στὸν συντελεσμὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ σχεδιασμοῦ τῆς τιμῆς αὐτῆς, δηλαδὴ τὸν Ὄργανισμό τοῦ Μεγάλου Μουσικῆς Ἀθηνῶν γιὰ τὴν δωρεὰν παραχώρηση τῆς Μεγάλης Αἴθουσας τῶν Φίλων τῆς Μουσικῆς γιὰ τὴν ἠχογράφηση τοῦ δίσκου ἀκτίνας «Ἄρατε πύλας», μελοποίημά μου τῶν ψαλμῶν τῶν Ἐγκαινίων, ὡς συμμετοχὴ στὸν ἑορτασμὸ αὐτόν, τὸ Athens Mastering γιὰ τὴν τελικὴ ἐπεξεργασία, τὴν S. & P. Advertising γιὰ τὴν παραγωγὴ τοῦ δίσκου ἀκτίνας καὶ τὴν ἐκτύπωση καὶ βιβλιοδεσίαν τοῦ τόμου, καὶ τὸ φιλότεχνο ζεῦγος τῶν ἀρίστων τυπογράφων, τοὺς καλοὺς φίλους Μαριάννα καὶ Πάννη Σούκη, γιὰ τὴ στοιχειοθεσίαν καὶ σελίδωση τοῦ βιβλίου καὶ τὴ στοιχειοθεσίαν τῆς βυζαντινῆς σημειογραφίας μαζί, τοὺς ὑπερευχαριστῶ κι αἰσθάνομαι καταὑποχρεωμένος. Εὐχαριστῶ καὶ τὸν κράτιστο τυπογράφου

τῆς περίφημης μονοτυπίας «Μανούτιος», τὸν φίλο Χρίστο Μανουσαρίδη, γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ τυπογραφικὴ ἐπιμέλεια τοῦ ἄλλου βιβλίου μου, εἰς ὁσμὴν εὐωδίας ποιητικῆς, μὲ τίτλο *Ἐρωτικὸς Λόγος*, πὸν εἶναι κι αὐτὸ παρακολούθημα τῆς ἀποψινῆς «ἄλλοιῶς καλῆς κι ἄλλοιῶς ὥραίας» βραδιᾶς γιὰ μένα.

Νὰ εὐχαριστήσω θέλω καὶ τοὺς ἀγαπητοὺς καὶ φίλους ψάλτες μαθητές μου, πὸν συγκροτοῦν τὸν περιλάλητο Χορὸ τῶν «Μαϊστόρων τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» καὶ πὸν θὰ καταγλυκάνουν τὶς ἀκοές σας γιὰ νὰ ἀπαλύνουν τὴν ἀτέλεια τῶν λόγων μου.

Καὶ ὑπερευχαριστῶ ὅλους ἐσᾶς πὸν προσδράματε ἀπόψε νὰ συγκροτήσετε αὐτὴν τὴν πανευφρόσυνη πανήγυρη καὶ νὰ κάνετε νὰ φανῆ μεγάλη - μεγαλώτατη, ἀπὸ ὅσο στ' ἀλήθεια εἶναι, ἡ ἀξία τῆς τιμῆς πρὸς τὸ πρόσωπο ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου τοῦ Θεοῦ, καθηγητοῦ καὶ διδασκάλου τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας καὶ Ψαλτικῆς Τέχνης στὸ Ἐθνικὸ καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, Γρηγορίου Θ. Στάθη.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Πὰ τὸ ἐν συνεχείᾳ μουσικὸ πρόγραμμα, ὁ χορὸς ψαλτῶν «*Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης*» παραχωρεῖ εὐχαρίστως τὸ μείζον τμήμα τοῦ ἀναλογοῦντος σ' αὐτὸν χρόνου, πρὸς χάριν τῶν προσκεκλημένων μας μεγάλων πρωτοψαλτῶν, οἱ ὅποιοι ἀπεδέχθησαν προθύμως σχετικὸ αἴτημά μας καὶ προσῆλθαν ἀπόψε γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν καθηγητὴ Γρηγόριο Στάθη ψάλλοντας ὀρισμένα μελοποιήματά του.

Συγκεκριμένα, τὸ μουσικὸ πρόγραμμα θὰ ἀνοίξει ὁ Ἄρχων Πρωτοψάλτης κ. Χαρίλαος Ταλιαδῶρος, ὁ ὁποῖος θὰ ψάλει τὸν καλοφωνικὸ εἶρμὸ *Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτὸς* τοῦ Γρηγορίου Στάθη, σὲ ἦχο πλάγιο τοῦ πρώτου πεντάφωνο.

Ἀκολούθως, οἱ πρωτοψάλτες κύριοι Ἀθανάσιος Βουρλῆς, Παναγιώτης Τζανάκος καὶ Γρηγόρης Νταραβάνογλου θὰ ἀποδώσουν τὸ Κοντάκιον τῶν Χριστουγέννων *Ἡ παρθένος σήμερον*, σὲ ἦχο τρίτο καὶ μέλος ἀργὸ κοντακαριακὸ τοῦ Γρηγορίου Στάθη.

Στὴ συνέχεια, ὁ πρωτοψάλτης κ. Ἀθανάσιος Βουγιουκλῆς θὰ ψάλει τὸ θεοτοκίο μάθημα *Θεοτόκε παρθένε*, σὲ ἦχο πλάγιο τοῦ πρώτου πεντάφωνο καὶ μέλος καλοφωνικὸ τοῦ Γρηγορίου Στάθη.

Τέλος, ὁ πρωτοψάλτης κ. Παναγιώτης Σουσοῦνης θὰ ἀποδώσει τὸν πρώτο στίχο τοῦ πολυελέου *Δοῦλοι, Κύριον* Μπαλασίου ἱερέως καὶ νομοφύλακος.

Ὁ χορὸς τῶν μαϊστόρων θὰ περιορισθεῖ σὲ μιὰ μελικὴ κατακλῆδα γιὰ τὴν ἀποψινὴ ἐκδήλωση, ἐρμηνεύοντας τὴ μέθοδο Παναγιώτου τοῦ Νέου Χρυσάφη *Ὁ θέλων μουσικὴν μαθεῖν*, τὴν ὁποία γιὰ πρώτη φορὰ ἐξήγησε ἀπὸ τὴν παλαιὰ στὴ νέα μέθοδο ὁ καθηγητὴς Γρηγόριος Στάθης.